

פרשת שמות

ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות. ויאמר בילדכן את העבריות (א, טו-טז)

לכאורה לשון הפסוק כאן צריכה ביאור, מדוע נכפלה המילה "ויאמר".

ואפשר לבאר כאן, שציווי פרעה למילדות לא אמר להן פרעה בעצמו אלא ע"י שליח כפי שנבאר בהמשך, ולכן נכפל כאן "ויאמר", שאמר לשליח שיאמר למילדות. וכדרך שדרשו במגילה (טז, א) את הנכפל באמירת אחשורוש לאסתר "ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה", שאמר לה ע"י שליח.

ובטעם הדבר שאמר להן ע"י שליח אפשר להסביר, שהרי קיי"ל שישראל שהרג עובר פטור, וכן נח שהרג עובר נהרג. ופרעה שחשש שיפרעו ממנו על שהרג את העוברים, דקדק לשלוח את המילדות העבריות להורגם, ולא להורגם בעצמו.

אלא שעדיין לא הרויח פרעה בזה כלום במה ששלח את המילדות, שעדיין יש לחייבו מדין שליחות על שליחות המילדות. ואף שאין שליח לדבר עבירה, מ"מ בכה"ג שהשליח לאו בר חיובא הרי מבואר בגמרא בב"מ (י, ב) שיש שליחות, וכהן ששלח ישראל לקדש לו גרושה, הדין שמתחייב המשלח. ומכיון שהמילדות שהן ישראליות לאו בנות חיובא הן על הריגת עוברים קיים כאן דין שליחות, ומתחייב פרעה, א"כ עדיין מה הועיל במה ששלח מילדות עבריות.

אכן, אם נאמר שלא אמר למילדות בעצמו אלא ע"י שליח, הועיל הדבר לפטור את עצמו. משום שהשליח ששלח פרעה מצרי היה, א"כ שליחות המילדות מתייחסת לשליח ששלחן, אבל אינה חוזרת להתייחס לפרעה, שאצל השליח כן היה זה דבר עבירה להרוג עוברים, והוא אינו נעשה שליח לפרעה, אבל המילדות נעשות שליחות שלו.

(פנים יפות)

'בפרשת דרכים' דייק זאת ממקום אחר, דהנה איתא בגמ' (סוטה יא, ב) א"ר חנינא סימן גדול מסר להן, בן פניו למטה בת פניה למעלה.

צריך להבין, לאיזה צורך נתן פרעה למילדות סימנים, שיוכלו לדעת מיד בתחילת הלידה כשמתחיל העובר להוציא את ראשו אם בן הוא או בת, מדוע לא היו יכולות המילדות לחכות עד ליציאת ראשו ורובו של הולד כדי לדעת אם הוא בן או בת.

ביאור הדבר, דפרעה לא רצה שיהרגו את הזכרים אחר לידתם, משום שחשש שיתבע הקב"ה ממנו את דמם, שהרי אחת ממצוות בן נח שהוא מוזהר על שפיכות דמים. ולכן תבע פרעה מהמילדות שיהרגו אותם קודם שיצא ראשם ורובם שאז עודם עוברים ופטור על רציחתם. ומה ששלח לצורך הריגת העוברים מילדות עבריות ולא מצריות, משום שכן נח מוזהר על הריגת עוברים כמו על הריגת ילודים, וכל פטור רציחה הנאמר בעוברים לישראל נאמר ולא לבן נח, לכן שלח מילדות ישראליות, שתהיינה פטורות על רציחתם.

(פרשת דרכים)

לדידי נראה לבאר לפי"מ שכתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות רוצח ה"ו) שאם שנים הרגו איש במקלות, או שכבשוהו במים ומת פטורים. עיי"ש.

פרשת שמות

ובודאי מסתבר הדבר, שכל פטור זה נאמר רק בישראל, אבל בבני נח אפי' הרגוהו שנים נהרגים עליו. דאם בן נח שרק חבל בחבירו כבר נהרג עליו, פשוט שאם יסייע לאחר בהריגתו שיהרג על זה.

בזה אפשר ליישב את קושיית המהרש"א, מדוע שלח פרעה את המיילדות העבריות דייקא, משום שכשתהרוגנה הן את הילדים, תהיינה פטורות ע"ז כדין שנים שעשו בבני ישראל, שפטורים על הרציחה. (ומדוקדק מאוד מדוע ציוה לשתי מילדות דוקא. משום שרצה להסתיר הדבר, אבל שתים היה מוכרח כדי שתהיינה פטורות על הרציחה, וכמשנ"ת)

ובין לתירוץ המהרש"א בין לתירוץ דידן, מיושבת לשון הפסוק 'ותראנה המילדות את האלוקים'. שר"ל דאף שמן הדין היו פטורות על רציחת הילדים, או משום שעדיין עוברים היו או כדין שנים שהרגו, וא"כ היתה מותרת להן רציחה זו כדי להציל את נפשן מידי פרעה, אם כל זה לא שעו אל גזירתו, אלא יראו את האלוקים ותחיינה את הילדים.

(פרדס יוסף)